

PROSTOR

28 [2020] 2 [60]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY OF
ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
[https://doi.org/
10.31522/p](https://doi.org/10.31522/p)
UDK | UDC 71/72
CODEN PORREV
28 [2020] 2 [60]
201-496
7-12 [2020]

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

232-245 ANA PLOŠNIĆ ŠKARIĆ

TROGIRSKI REZIDENCIJALNI SKLOPOVI
S DVORIŠTEM I KULOM TIJEKOM
SREDNJEGA VIJEKA

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA
I PRINCIPI TRANSFORMACIJA

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK
[https://doi.org/10.31522/p.28.2\(60\).3](https://doi.org/10.31522/p.28.2(60).3)
UDC 72.033:728.3 (497.5 Trogir) "12/14"

RESIDENTIAL COMPLEXES
WITH COURTYARDS AND TOWERS
IN MEDIEVAL TROGIR

RESEARCH METHODOLOGY
AND PRINCIPLES OF TRANSFORMATION

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
[https://doi.org/10.31522/p.28.2\(60\).3](https://doi.org/10.31522/p.28.2(60).3)
UDC 72.033:728.3 (497.5 Trogir) "12/14"

Af

SL. 1. MAPIRANJE KULA I SKLOPOVA S DVORIŠTEM NA KARTI NAČINJENOJ
PREMA PREMJerU GRADA IZ 1830.

FIG. 1 MAPPING THE TOWERS AND COMPLEXES WITH COURTYARDS
ACCORDING TO CITY SURVEY FROM 1830

- ANTIČKA JEZGRA
- SREDNJOVJEKOVNO ŠIRENJE GRADA
- PREDGRADE – PASIKE
- POZNATA TRASA SREDNJOVJEKOVNIH ZIDINA
- PRETPOSTAVLJENA TRASA SREDNJOVJEKOVNIH ZIDINA
- RANIJE SREDNJOVJEKOVNE ZIDINE
- KULE
- BISKUPSKA PALAČA
- PRETPOSTAVLJENI PERIMETRI SKLOPOVA S KULOM I DVORIŠTEM
- PRETPOSTAVLJENI PERIMETRI SKLOPOVA S DVORIŠTEM

ANA PLOSNIĆ ŠKARIĆ

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
HR – 10000 ZAGREB, ULICA GRADA VUKOVARA 68
aplosnic@ipu.hr

IZVORNI ZNAJSTVENI ČLANAK

[https://doi.org/10.31522/p.28.2\(60\).3](https://doi.org/10.31522/p.28.2(60).3)
UDK 72.033:728.3 (497.5 TROGIR) "12/14"

TEHNIČKE ZNAJSTVI / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.04. – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

HUMANISTIČKE ZNAJSTVI / POVIJEST UMJETNOSTI

6.09.01. – POVIJEST I TEORIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI, ARHITEKTURE,
URBANIZMA I VIZUALNIH KOMUNIKACIJA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 14. 10. 2020. / 16. 12. 2020.

INSTITUTE OF ART HISTORY
HR – 10000 ZAGREB, ULICA GRADA VUKOVARA 68
aplosnic@ipu.hr

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

[https://doi.org/10.31522/p.28.2\(60\).3](https://doi.org/10.31522/p.28.2(60).3)
UDC 72.033:728.3 (497.5 TROGIR) "12/14"

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.04. – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE

HUMANITIES / ART HISTORY

6.09.01. – HISTORY AND THEORY OF FINE ARTS, ARCHITECTURE,
URBAN PLANNING AND VISUAL COMMUNICATION

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 14. 10. 2020. / 16. 12. 2020.

TROGIRSKI REZIDENCIJALNI SKLOPOVI S DVORIŠTEM I KULOM TIJEKOM SREDNJEGA VIJEKA METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA I PRINCIPI TRANSFORMACIJA

RESIDENTIAL COMPLEXES WITH COURTYARDS AND TOWERS IN MEDIEVAL TROGIR RESEARCH METHODOLOGY AND PRINCIPLES OF TRANSFORMATION

ARHIVSKI PODATCI
METODOLOGIJA
REZIDENCIJALNA ARHITEKTURA
TRANSFORMACIJE
TROGIR

ARCHIVES
METHODOLOGY
RESIDENTIAL ARCHITECTURE
TRANSFORMATIONS
TROGIR

Cilj je ovoga rada predočiti metodologiju istraživanja rezidencijalnih sklopova s dvorištem i kulom u Trogiru te principe njihova transformiranja u razdoblju od 13. do 15. stoljeća, koji su uvjetovani novim pravnim, društvenim i ekonomskim okvirom, pri čemu se njihova sudbina sagledava i kroz političke mijene i osobne perspektive njihovih vlasnika.

This paper presents the research methodology concerning the residential complexes with courtyards and towers in Trogir and their transformation between the 13th and 15th century brought about by the new legal, social, and economic circumstances. These processes are examined both from a political perspective and from a personal perspective of their owners.

UVOD

INTRODUCTION

Rezidencijalni sklopovi s dvorištem i kulom i danas se iščitavaju u urbanome tikvu Trogira kao jedna od glavnih odrednica njegova oblikovanja.¹ Ti su sklopovi, kao i u drugim europskim gradovima, nastajali u doba prije formiranja komunalnih institucija.² U Trogiru to razdoblje završava početkom 13. stoljeća, kada se uspostavlja Veliko vijeće i druga tijela komunalne uprave.³ Stoga i ove sklopove nalazimo samo u istočnome dijelu Trogira jer se zapadno predgrađe razvija tek tijekom 13. stoljeća.⁴ Ti sklopovi s dvorištem i kulom nastajali su privatiziranjem javnih ulica, koje je praćeno remećenjem naslijeđenoga antičkog rastera, te apliciranjem istih struktura na obodne dijelove na koje se grad prstenasto proširio. Uspostavom komunalnih institucija počinje njihova preobrazba uvjetovana novim pravnim, društvenim i ekonomskim okvirom, a njihova se sudbina sagledava i kroz političke mijene i osobne perspektive njihovih vlasnika. Cilj je ovoga rada predočiti metodologiju istraživanja tih rezidencijalnih sklopova i principe njihova transformiranja.

U hrvatskoj urbano-povijesnoj historiografiji takve je sklopove prvi opisao Milan Prelog, prepoznajući ih u Cresu. Odlikuje ih nepravilna struktura: imaju jedno veće zdanje, fortifikacijskog karaktera, uz koji se grupiraju manja, okružujući unutrašnje dvorište.⁵ U dalmatinskim gradovima prepoznati su slični sklopovi ili samo kule kao njihovi najkarakterističniji i najraspoznatljiviji dijelovi. O njima

su pisali povjesničari umjetnosti Cvito Fisković⁶, Marija Planić Lončarić⁷, Tomislav Marasović⁸, Ivo Babić⁹, Igor Fisković¹⁰, Nada Grujić¹¹, Danko Zelić¹² i Vanja Kovacić¹³, te povjesničari Mladen Ančić¹⁴, Dusan Mlacović¹⁵, Irena Benyovsky Latin¹⁶ i Zrinka Nikolić Jakus¹⁷. U njihovim radovima rasvjetljavaju se pojedine odlike rezidencijalnih sklopova kao cjelina, zatim odnosi javnih i privatnih prostora koji doprinose razjašnjavanju perimetara tih sklopova, kao i osobitosti samo pojedinih dijelova, ponajprije kula, i to onih koje su imale ulogu i u obrani grada. Autorica ovoga rada, baveći se rezidencijalnom arhitekturom već dulji niz godina, prepoznala je više takvih sklopova u Trogiru, a poseban članak posvetila je razlozima promjena i načinima na koje su se one tijekom stoljeća odrazile na kulama u gradu, sagledavajući ih, dakako, kao dijelove složenijih rezidencija.¹⁸

Poput ostalih sličnih sklopova, prepoznatih u dalmatinskim gradovima i Cresu, i trogirski su se sastojali od privatnoga dvorišta koje je bilo okruženo većim brojem zgrada i branjeno kulom. Sklopove su nastanjivali vlasnici zajedno s potomcima i njihovim obiteljima, te slugama. Bili su izolirani od ostalih prostora u gradu, jamačno s tek jednim ulazom, čime se postizala sigurnost njihovih vlasnika i stanovnika u slučajevima sukoba unutar grada. Jedan sklop činila je Biskupska palača, svjedočeci o važnosti koju je biskup imao u gradu prije formiranja komunalnih institucija. Ostali su sklopovi bili u vlasništvu najmoćnijih trogirskih obitelji, upravo onih čiji su članovi uspostavili Veliko vijeće i komunalnu upravu.

U središnjem dijelu grada, kojeg je naslijedili antički raster poremećen izgradnjom do početka 13. stoljeća, moguće je razaznati tri takva sklopa. Jedan, u vlasništvu biskupa, koji je inkorporirao antičku kulu, te dva uz *cardo*, kod kojih je kula podignuta na mjestu nekadašnje ulice, zagradišvi je i pretvorivši njezin neizgrađeni dio u privatno dvorište. U

¹ O nekim zaključcima razloženima u ovome radu autorica je sasvim sažeto izlagala na znanstvenom skupu *Prelogova bastina danas II*, održanom u Poreču 8. i 9. studenoga 2019. godine. Ovaj rad nastao je u sklopu projekta Instituta za povijest umjetnosti *Fortifikacije grada Trogira: Vizualizacija mijena od 220. pr. Kr. do 1900. godine*.

² HEERS, 1974.

³ KLAIC, 1985.; STEINDORFF, 1986.

⁴ BABIĆ, 2001.

⁵ PRELOG, 1963.

⁶ FISKOVIĆ, 1952.

⁷ PLANIĆ-LONČARIĆ, 1980., 1988.-1989.

⁸ MARASOVIĆ, 1994.

⁹ BABIĆ, 2002., 2006.b, 2012., 2016.

¹⁰ FISKOVIĆ, 1989.

¹¹ GRUJIĆ, 1986.

¹² ZELIĆ, 1999., 2000., 2005.

¹³ KOVAČIĆ, 1997.-1998., 2012., 2016.

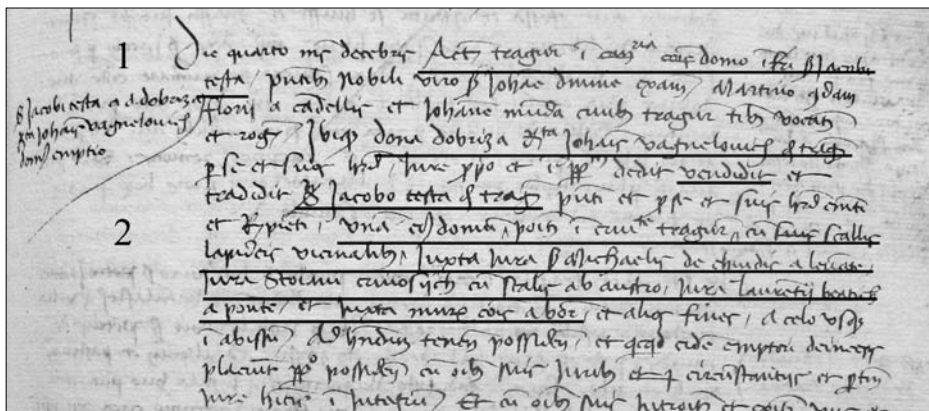
¹⁴ ANČIĆ, 1997.

obodnome dijelu, gdje se grad proširio do kraja 12. stoljeća, veći je broj takvih sklopova. Na priloženoj karti (Sl. 1.) naznačene su kule koje su se očuvale, kao i sve one za koje imamo potvrdu da su postojale, obuhvativši kao izvore sačuvane zidane strukture, zatim povijesne mape i vedute, te pisane izvore, uključujući i historiografiju i arhivske dokumente. Podloga za navedenu kartu jest katastarski premjer iz 1830. godine, koji s velikom preciznošću bilježi onodobno stanje grada, uključujući i zdanja koja do danas nisu sačuvana, a među kojima su i dijelovi rezidencijalnih sklopova.

Na toj je karti perimetar sklopa poznatog kao Biskupska palača jasno razvidan pa ga je lako ocrtati. Palača je stoljećima bila u vlasništvu biskupije pa je njezin jednom uspostavljeni perimetar ostao nepromijenjen. Perimetri ostalih sklopova učestalo su se mijenjali, a o nacelima njihovih transformacija bit će riječi u drugome dijelu teksta. Upravo zbog tih mijena nije ih moguće ocrtati s većom preciznošću, već su na karti zabilježene granice kako ih se može pretpostaviti sukladno trenutačnoj istraženosti. Nove spoznaje moguće je očekivati u domeni istraživanja zidanih struktura, koje su mahom zakrivene žbukom, i domeni novih rezultata arheoloških istraživanja. U tome smislu napose se izdvajaju zgrade i dvorišta sklopova koji su se nalazili uz dvije istočne kule, a o kojima doznajemo isključivo iz pisanih izvora.

Međutim, i na još nekoliko mjesta u gradu mogu se razaznati slični sklopovi, ali bez ikakvog dokaza da su sadržavali i kulu.¹⁹ Postojanje takvih sklopova bez kule ne bi bilo neuobičajeno, jednako kao što ne bi bilo nemoguće ni to da su se tijekom stoljeća kule u tim sklopovima razgradile, kao posljedica sukcesivnih pregradnji.

Ono što se kod gotovo svih rezidencijalnih sklopova nije mijenjalo još od početka 13.

stoljeća jest njihov perimetar u odnosu prema javnim prostorima. O njima, naime, brigu preuzimaju komunalne institucije i prateći im zakoni, prijeći bilo kakvu uzurpaciju javnih ulica i trgova, uključujući i privatne gradnje na njima. Stoga se istraživanje o preobrazbama sklopova najčešće odnosi na njihove prostore unutar svakoga pojedinog bloka.

Sl. 2. UGOVOR O KUPOPRODAJI KUĆE, HR-DAZD, OT, LXVII/2, f. 81R

Fig. 2 HOUSE PURCHASE CONTRACT HR-DAZD, OT, LXVII/2, f. 81R

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

RESEARCH METHODOLOGY

Metodologija istraživanja nastavlja se na prije uspostavljenu i operacijsku metodologiju istraživanja srednjovjekovne urbane forme, koja se zasniva na proučavanju svih sačuvanih zdanja odnosno njihovih fragmenta i njihovoj komparaciji s podacima iz kritički analiziranih sukladnih im pisanih i slikovnih izvora.²⁰ Pritom je nužno sagledavanje grada kao cjeline te svih njegovih dijelova i međusobnih odnosa, bez obzira na njihovu pojedinačnu umjetničku vrijednost. Pomak u metodologiji ostvaren je sustavnim i cjelovitim prikupljanjem podataka iz arhiva srednjovjekovne trogirskoga komune.²¹ Ti su podatci zasebno analizirani kroz četiri različite kategorije, od kojih je svaka rezultirala novim spoznajama. U usporedbi s ostalim materijalnim, slikovnim i pisanim izvorima doprinose daleko potpunijem razumijevanju mijena gradskog tkiva srednjovjekovnoga Trogira.

Najstariji sačuvani dokument trogirskoga komunalnog arhiva potječe iz 1263. godine, a istraživanjem su obuhvaćeni svi zaključno do 1500. godine. Gradivo je očuvano u fragmentima iz kojih su iscrpljeni podatci o prostorima i zdanjima u gradu. Dokumenti 13. i dio dokumenata 14. stoljeća bio je transkribiran i objavljen prije početka istraživanja²², potom su transkribirani i objavljeni relevantni dijelovi ostalih dokumenata 14. stoljeća²³, a istraživanje je, dakako, nastavljeno, obuhvativši i one 15. stoljeća.²⁴ Tome su pridodani i dokumenti koje je objavio povjesničar Ivan Lucić ili

15 MLACOVIĆ, 2008: 120-122

16 BENYOVSKY LATIN, 2009., 2010., 2012.a, 2012.b, 2014.

17 NIKOLIĆ JAKUS, 2014.

18 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a

19 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2013., 2018.a

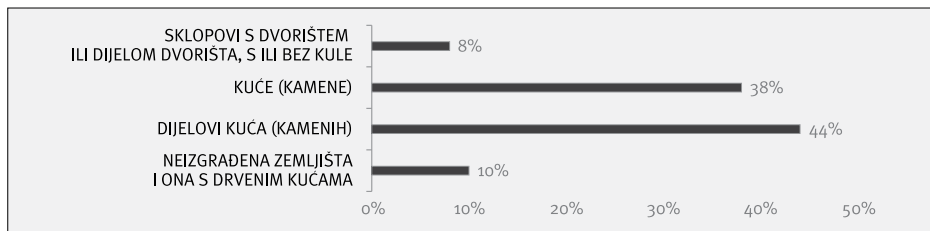
20 Citiramo nekoliko odabranih radova: PRELOG, 1957., 1971.; FISKOVIC, 1969.a, 1969.b; BABIĆ, 2002., 2016.

21 Glavnina gradiva čuva se u Državnom arhivu u Zadru, fondu „Općina Trogir“ [dalje: OT], dio u Arhivu HAZU u Zagrebu, dio u Muzeju grada Trogira i kod obitelji Petrić u Trogiru.

22 BARADA, 1948., 1950., 1951., 1998; KARBIC, LADIĆ, 2001.

23 ANDREIS, BENYOVSKY LATIN, PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2006.

24 Transkripti relevantnih dijelova stotinjak dokumenata iz 15. stoljeća doneseni su u: PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2010: 273-295, dok se transkripti svih dokumenata 15. stoljeća u kojima su zabilježeni prostori i zdanja u Trogiru pripremaju za objavu.

GRAF. I. UDIO POJEDINIHR VRTSA NEKRETNINA U SAČUVANOME ARHIVSKOM GRADIVU 1200.-1500.
GRAPH I THE SHARE OF CERTAIN TYPES OF REAL ESTATE IN THE PRESERVED ARCHIVES 1200-1500

su sačuvani u njegovoj transkripciji.²⁵ Bitno je naglasiti da dokumenti svjedoče o vremenu u kojem su transformacije sklopova već bile u zamahu.

Glavnina dokumenata pripada notarskim spisima i obuhvaća kupoprodajne i ugovore o najmu, diobe, zamjene, ugovore o doti, oporuke te potvrde o njihovoj provedbi. Pisani su najviše na latinskom jeziku, s uobicajenim abrevijacijama. Ovdje je, kao primjer, naveden kupoprodajni ugovor sklopljen 4. prosinca 1436. godine (Sl. 2).²⁶ Prvi podatak o nekom zdanju ili prostoru nalazi se na početku i označava mjesto gdje je dokument sastavljen (*actum*). U ovom slučaju to je kuća *ser* Jakova Teste. Ostali podatci odnose se na zdanja i prostore koji su zabilježeni u glavnom dijelu dokumenta. U ovom slučaju to je ponovno kuća, sa svojim stubištem (misli se vanjskim, kamenim), koja se nalazi pokraj posjeda *ser* Mihovila Chiudija, s istočne strane, posjeda Stojana Krivosića sa stubištem s južne strane, posjeda Lovre Beatića sa zapadne strane, i pored gradskog zida sa sjevera, a koju *domina* Dobrica udovica Ivana Vagnelovića prodaje *ser* Jakovu Testi. Daljnja metodologija istraživanja podataka prikupljenih iz ovakvih dokumenata obuhvaća analizu pripadnosti osoba pojedinim obiteljima i rodovima, odnosno društvenim skupinama, te analizu nekretnina s obzirom na vrstu, lokaciju i perimetar.

• **Pripadnost osoba pojedinim rodovima i obiteljima** – Utvrđivanje pripadnosti osoba koje su zabilježene kao vlasnici nekretnina određenom rodu ili obitelji važno je stoga što omogućava praćenje sudbina nekretnina kroz više generacija, odnosno u duljem vremenskom rasponu, a time i identificiranje promjena koje su se događale na nekretninama, kao i uzroka koji su vodili tim promjenama.

Osnovna podjela srednjovjekovnoga trogirskog društva jest na osobe koje su pripadale patricijskim rodovima i ostale građane. Patriciji su činili najmoćniji i najbogatiji sloj, upravo onaj koji je uspostavio komunalne institucije, odlučivši potom da se članstvo u Velikom vijecu dobiva jedino rođenjem u takvom rodu, čime su i definirali isključivo pravo sudjelovanja u vlasti.²⁷ Pripadnost patricijskim rodovima utvrđujemo zahvaljujući iznimnim rezultatima rada na uspostavljanju njihovih genealogija, koji je proveo Mladen Andreis.²⁸

Te su osobe, naime, posebno u 13. stoljeću, najčešće bilježene samo vlastitim i imenom oca, pa se njihova pripadnost nekom rodu utvrđuje tek konzultiranjem spomenutih genealogija. S vremenom se njihova prezimena odnosno imena rodova učestalije bilježe, poput slučaja Mihovila Chiudija, u dokumentu koji je dan kao primjer. Ako se pak osobu ne nalazi ni u jednoj od patricijskih genealogija, znači da nije pripadala tom staležu. Građane koji nisu pripadali patricijskim rodovima lakše se identificira još od 14. stoljeća nadalje jer se u tom staležu prezimena ranije formiraju, a to potom olakšava i uspostavu genealogija obitelji tog staleža. Tako u dokumentu koji je naveden kao primjer, a potječe iz 15. stoljeća, nalazimo da su sve osobe građanskog staleža zabilježene i svojim prezimenima (Testa, Krivosić, Beatić, Vagnelović). Unutar tog staleža moguće je, nadalje, bilo definirati posebnu grupu građana koja se izdvojila svojim bogatstvom²⁹, a nakon uspostave mletačke vlasti nad Trogirom 1420. godine imala je i određenog utjecaja pri odlučivanju o sudbini grada.³⁰ Ova se grupa izdvojila upravo istraživanjem nekretnina pa njezine pripadnike nalazimo kao vlasnike ili većeg broja kuća u gradu, ili kuća na prominentnim lokacijama, ili kuća koje se izdvajaju svojom opremom.³¹ Riječ je o heterogenom sloju koji se formira u 15. stoljeću, a obuhvaća izrazito bogate obrtnike, pripadnike mletačke administracije koji su se odlučili nastaniti u gradu, plemiće iz zaleđa koji se, bježeći pred Otomanima, također nastanjuju u gradu, te jednoga kondotijera.³²

• **Vrste nekretnina** – Nekretnine zabilježene u dokumentima mogu se podijeliti u tri skupine.³³ U prvoj su skupini sklopovi koji se sastoje od jedne ili više kuća što se nalaze uz dvorište koje u cijelosti ili dijelom pripada istom vlasniku kao i kuća/e. Mnogi od tih sklopova imaju i kulu. Bilježe se kao *domus cum curte et turris*, imenicom *domus* u množini, te sporadično i kao *palatium*. Često se kao njihov dio navodi i kuhinja *coquina*, odnosno posebno opremljena zasebna kuća. Drugu

25 Lucio, 1674. Lućičevi transkripti čuvaju se pod nazivom *Rukopisna grada Ivana Lucica*, MS 528, 531-542, 12 svezaka, serija B. u Nadbiskupskom arhivu u Splitu; prijepis su pod nadzorom M. Barade obavili M. Bego i M. Hailo, a čuva se u Arhivu HAZU u Zagrebu kao *Ostavstina Lucius*, sign. XX-12/I-XXIV, 24 sveska.

26 HR-DAZD, OT, LXVII/2, f. 81r

27 ANDREIS, 2002., 2006.; JANEKOVIC RÖMER, 2018., 2019.

28 ANDREIS, 2002., 2006.

29 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.b

30 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2018.b, 2017.b; BENYOVSKY LATIN, 2007.

31 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.b

32 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.b

33 Podrobno o svim terminima kojima su zabilježene nekretnine i njihovi dijelovi vidi: ANDREIS, BENYOVSKY,

skupinu čine kuće koje se bilježe kao *domus* i njihovi pojedini prostori: u prizemlju najčešće *statio* ili *canipa*, čime se ujedno označava i namjena tih prostora kao dućan ili kohnoba, zatim katovi *solarium*, *pavimentum*, u kojima je jedna ili više soba *camera*, te krov *tectum*. U trećoj su skupini neizgrađena zemljišta *paratinea* i ona na kojima su drvene kuće *domus de lignamine*.³⁴ S obzirom na to da je arhivsko gradivo sačuvano u fragmentima, da notarski dokumenti bilježe isključivo promjene, dok katastici, koji bi nudili pregled nad cijelim gradom u jednom trenutku, u srednjovjekovnom Trogiru nisu sastavljeni – analiza udjela pojedinih vrsta nekretnina ne pokazuje njihovu zastupljenost u srednjovjekovnom gradu, već njihovu zastupljenost u sačuvanim izvorima. Prva vrsta nekretnina zabilježena je u 8% dokumenata, druga u 82%, a treća u 10% (Graf. 1.).³⁵ Unutar druge skupine kuće su zabilježene u 38% dokumenata, a njihovi dijelovi u 44%. Kao dijelovi navode se zasebno prostori u prizemlju, katovi, zatim združeno prizemlje i prvi kat, dva kata ili zadnji kat i krov. Također, u velikom se broju dokumenata navode dijelovi kuće ili dijelovi pojedinih prostora, prizemlja ili kato-va, *pro indiviso*, i to polovine, trećine, četvrtine, petine, šestine, a jednom čak i devetine. Analiza pokazuje izrazitu težnju usitnjavanju vlasništva nad prostorima u bloku. Pretkomunalni sklopovi s dvorištem i kulom dijele se na manje sklopove, mahom na način da svakome novom, manjem sklopu pripadne bar dio dvorišta, a uz to i jedna ili više kuća odnosno kula. Kod pojedinačnih kuća usitnjavanje se, kada je god moguće, provodi po etažama i po prostorijama na svakoj od etaža.

• **Lociranje nekretnina** – Osnovna metodologija lociranja nekretnina razvijena je u suradnji s kolegama Mladenom Andreisom i Irenom Benyovsky Latin te objavljena u zajedničkoj publikaciji u kojoj su analizirani dokumenti 13. stoljeća.³⁶ Riječ je o metodi kojom se nekretnine vizualiziraju u formi idealnih pravokutnika, pri čemu se ona koja je predmet sastavljanja nekog dokumenta stav-

lja u središte, a oko nje se postavljaju one koje se u dokumentu navode kao susjedne. Imena vlasnika susjednih nekretnina traže se potom u drugim dokumentima, po mogućnosti onima koji potječu iz iste godine ili bar onima koji datiraju tek koju godinu prije ili poslije. Podatci iz tih dokumenata pridružuju se vizualizaciji. Mogućnosti su limitirane očuvanošću gradiva i preciznošću kojom su notari bilježili podatke. Tako povezane i vizualizirane podatke moguće je nadalje locirati u određeni dio grada tek ako bar jedan od dokumenata u nizu navodi nekretninu koja može poslužiti kao fiksni orijentir. Fiksni orijentiri jesu javna zdanja, crkve i samostani, kule uz gradske zidine i glavni trg, i to kako sačuvane građevine i prostori, tako i one kojih nam je položaj poznat iz historiografskih i/ili slikovnih izvora. Dakle, ako u nekom bloku ili uz njega nema takvih zdanja i prostora, nije bilo ni načina da se podatci iz dokumenata povežu s nekretninama u tom bloku. Opisanom metodologijom locirani su i podatci iscrpljeni iz dokumenata 14. stoljeća.³⁷ Metodologija se dalje razvijala tijekom istraživanja gradiva 15. stoljeća.³⁸ Tada su kao fiksni orijentiri dodani i reljefi s grbovima rodova i obitelji sačuvani na arhitektonskoj plastici trogirskih kuća. Grbovi se identificiraju pomoću grbovnika koji je objavio Heyer von Rosenfeld³⁹, datiraju se metodom stilske i formalne analize, a analizom mjesta na kojima se nalaze određuje se jesu li *in situ* ili ne, pri čemu, jasno, oni koji nisu *in situ* nisu ni uzeti za fiksne orijentire. Nadalje, po lociranju nekretnina zabilježenih u dokumentima 15. stoljeća ponovno su razmatrane one iz 14. i 13. stoljeća, pri čemu su upravo uspostavljene genealogije omogućile kretanje kroz vrijeme. Na taj je način lociran i dio nekretnina za koje nije bilo moguće odrediti položaj sagledavajući ih samo u sklopu podataka iz 13. odnosno 14. stoljeća. U konačnici, od svih ukupno sačuvanih podataka o nekretninama bilo ih je moguće locirati tek oko četvrtine.

U sljedećem koraku rezultati se mapiraju na katastarski premjer iz 1830. godine.⁴⁰ U tom koraku napušta se vizualizacija u formi idealnih pravokutnika, a arhivski se podatci povezuju s realno iscrtanim gradskim tkivom. Riječ je, dakako, o premjeru iz 19. stoljeća koji prikazuje čestice u onoj formi i u onom vlasništvu u kojem su bile u trenutku kada je premjer izrađen. U odnosu na promatrano razdoblje, u rasponu od 13. do 15. stoljeća, perimetar čestica i vlasništvo nad njima nije se znatnije mijenjalo kada je riječ o glavnini javnih i crkvenih prostora i zdanja (premda je nužno u postupku lociranja misliti i na sve poznate nam promjene). Upravo suprotno vrijedi za one u privatnom vlasništvu; dok im se granice prema javnim prostorima mahom ne mijenjaju od početka 13. stoljeća nadalje, unutar svakoga bloka upravo promjena je nji-

PLOŠNIĆ, 2003.; ANDREIS, BENYOVSKY LATIN, PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2006.; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2010.

³⁴ Drvene kuće nisu se smatrale nekretninama, o čemu vidi: ZELIĆ, 2015.

³⁵ PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2018.b: 7, Table 4.1. U analizu su uvršteni samo podatci o nekretninama koje su bile predmet sklapanja ugovora ili su navedene u oporukama, jer su one jedine precizno bilježene. Susjedne nekretnine najčešće su navodne tek kao posjedi u nečijem vlasništvu. One koje su zabilježene kao mjesto sastavljanja nekog dokumenta također su izostavljene, stoga što ni *actum* ne donosi precizno opis nekretnine.

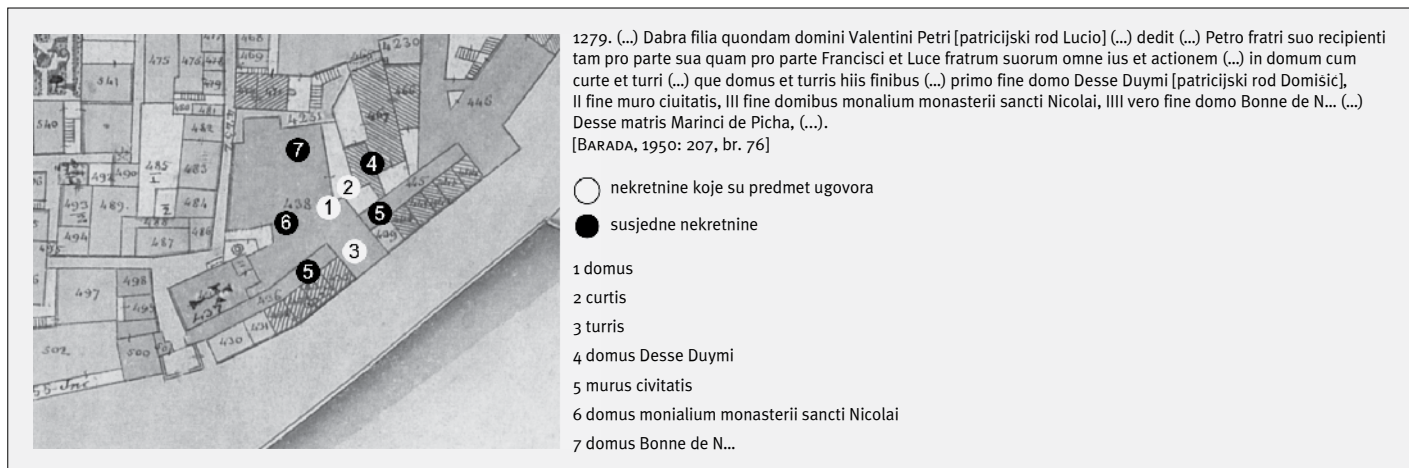
³⁶ ANDREIS, BENYOVSKY, PLOŠNIĆ, 2003.

³⁷ ANDREIS, BENYOVSKY LATIN, PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2006.

³⁸ PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2010.

³⁹ HEYER VON ROSENFELD, 1995. [1873.]

⁴⁰ HR-DAST-152, Commune Traù, Fig 1. No. 203, 11830; BENYOVSKY, 2005.a

SL. 3. PRIMJER MAPIRANJA NEKRETNINA ZABILJEŽENIH U DOKUMENTU NA PREMIJER GRADA IZ 1830. GODINE
FIG. 3 MAPPING THE REAL ESTATE IN A DOCUMENT ON CITY SURVEY FROM 1830

hova osnovna karakteristika, bez obzira je li riječ o usitnjavanju većih ili agregaciji manjih posjeda, i to unutar svake pojedine generacije. Stoga se u ovom koraku povezanost podataka s prostorima i zdanjima u gradu vizualizira korištenjem simbola – točnije točke kojom se označava položaj na kojem se nekretnina zabilježena u arhivskom dokumentu nalazila (Sl. 3.), ukazujući ujedno i na to da se dosad predočenom metodologijom ni na koji način ne može zaključivati o onodobnom perimetru.

Kao primjer mapirani su podatci iz dokumenta iz 1279. godine.⁴¹ Fiksni su orijentiri benediktinski samostan sv. Nikole, koji su tada činile kuće koje su okruživale dvorište⁴² pa je bio manjeg opsega od onoga ucrtanog na premjeru, zatim gradski zid čija se trasa dijelom poklapala s onim podignutim sredinom 14. stoljeća i ucrtanim na premjeru, dok se prema zapadu trasa tog zida nalazila nešto sjevernije⁴³, te, dakako, kula. Predmet su ugovora *domus cum curte et turri* pripadnika roda Lucio, pri čemu su položaji kule i dvorišta posve jasni. Tom sklopu pripadajuća kuća morala je biti ona koja se naslanja na kulu sa sjeverozapadne strane, a vjerojatno se nastavljala i dalje duž dvorišta. S njezine sjeverne i/ili zapadne strane bila je kuća u vlasništvu Bonne de N..., dok je nasuprot, ograđujući dvorište s istočne strane, bila kuća pripadnika roda Domisic.

• **Određivanje perimetra** – Dimenzije zdanja građenih od kamena nisu se bilježile u dokumentima, već je njihov opseg s pravno-imovinskog aspekta bilo dovoljno opisati navodeći imena vlasnika susjednih nekretnina. Stoga arhivski podatci ne nude mogućnost za određivanje perimetra. To je moguće jedino komparativnom analizom zidanih struktura i prikupljenih arhivskih podataka, pri čemu je ključna očuvanost srednjovjekovnog zida i sukladne arhitektonske plastike, ako je *in situ*, te pomoću rezultata arheoloških istraži-

vanja i kritički sagledanih slikovnih izvora, ako takvi postoje.

Kao primjer analiziran je blok koji se nalazi zapadno od crkve sv. Nikole, a zaključci su predočeni na arhitektonskoj snimci prizemlja grada iz 1960. godine (Sl. 4.).⁴⁴ Osobitost je tog bloka što mu se perimetar promijenio u razdoblju od sredine 14. do početka 15. stoljeća kao posljedica komunalnih regulacija, točnije gradnje novoga poteza gradskih zidina, čija se trasa nalazi južnije od trase ranijih pa se time prostor grada, a i bloka, povećao, te novim položajem južnih gradskih vrata koja su pomaknuta prema zapadu⁴⁵, pri čemu je prostor sjeverno od vrata postao javan, jamčno naustreb bloka. Od srednjovjekovnih zidanih struktura u bloku sačuvana je romanička kula, kvadratičnog tlocrta, podignuta uz raniji gradski zid, a naknadno popravljena i obnovljena, te dvokatnica zapadno od kule, izduljenoga pravokutnog tlocrta (Sl. 5.-6., 8.-9.).⁴⁶ Ta je ruševna dvokatnica, s očuvanim istočnim zidom koji se nastavlja na zapadni zid kule (Sl. 8.), i većim dijelom očuvanim sjevernim zidom, dok su gradske zidine ujedno i njezin južni zid. Izgled zapadnoga pročelja poznat je zahvaljujući arhitektonskoj snimci načinjenoj prije urušavanja.⁴⁷ Zide i arhitektonska plastika kule i kuće romaničkih su i ranogotičkih stilskih karakteristika. Sjeverno od kule je katnica, na čijem je pročelju uklesana godina 1454., po kojoj se datira vrijeme izgradnje.⁴⁸ Služila je kao stražarnica uz nova gradska vrata. Podignuta je na mjestu dvorišta, od kojeg je ostao samo neznatan dio

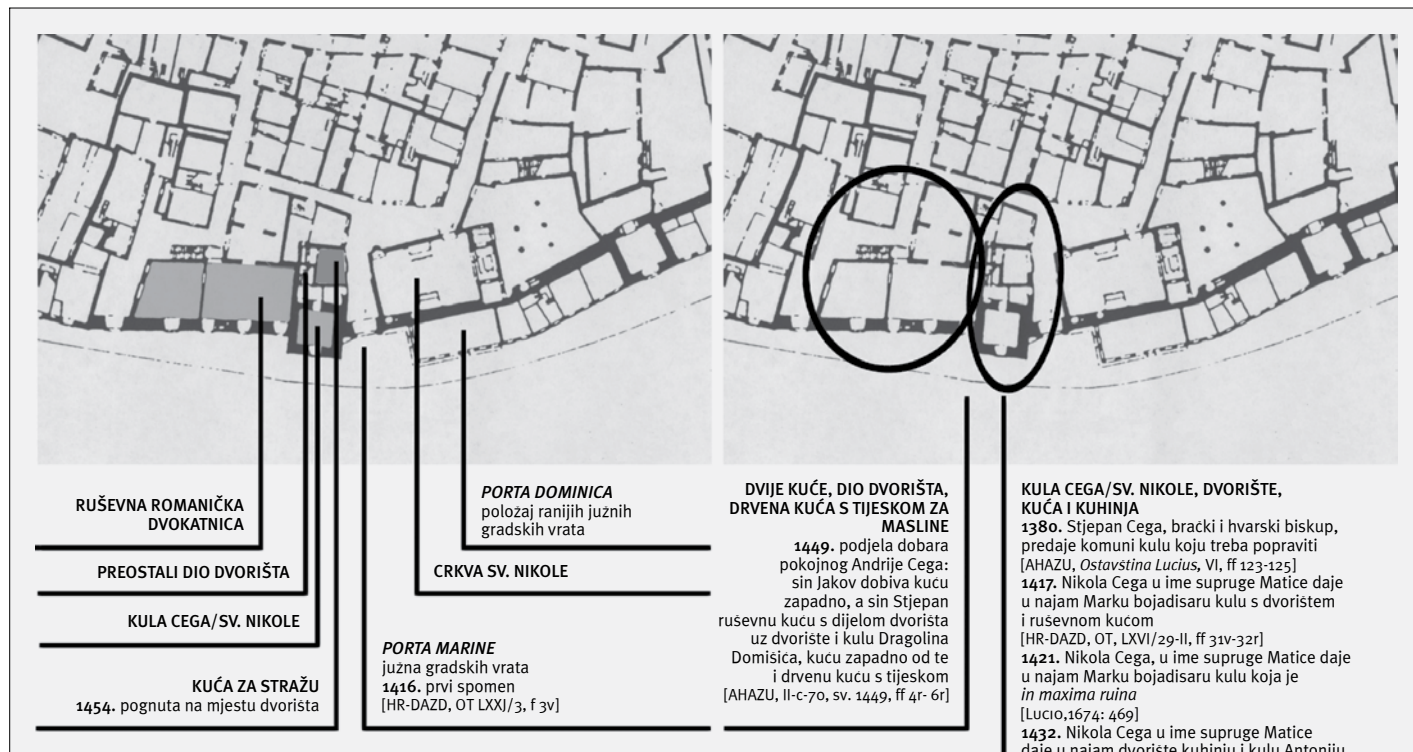
⁴¹ BARADA, 1950: 207, br. 76

⁴² PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.a

⁴³ KOVAČIĆ, 1994., 2014.

⁴⁴ Planoteka-IPU, kopija arhitektonske snimke prizemlja grada u mjerilu 1:200, koju je izradio Savezni institut za zaštitu spomenika kulture, Beograd, od 1956. do 1960. godine

⁴⁵ KOVAČIĆ, 1994., 2014.; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a; BABIĆ, 2016: 80, 166-179, 360-375; BRAJNOV BOTIĆ, VIOLIĆ, 2016.

unutar bloka. Na ostalim zdanjima u bloku struktura zida i arhitektonska plastika vidljivih dijelova nemaju formalno-stilske karakteristike po kojima bi ih se moglo datirati u srednji vijek. Dokumenti, pak, koji bilježe te prostore izdašni su.⁴⁹ Za one koji se odnose na kulu i kuću uz zidine perimetar je jasan. Može se zaključivati i o perimetru dvorišta, ali ne i dokle je sezalo prema istoku. Ostala zdanja – kuhinju, kuće, drvenu kuću s tijeskom za masline – može se tek locirati na prostor bloka i vjerojatno dio današnje ulice pred gradskim vratima.

Blok je, dakle, bio formiran u pretkomunalno doba, a činile su ga kula i dvorište okruženo kućama, u vlasništvu pripadnika roda Cega. S vremenom je podijeljen među pripadnicima tog roda na istočni i zapadni dio, na način da je svaki dobio i dio dvorišta. Daljnja sudbina tih zdanja ovisila je u svakoj pojedinoj generaciji o broju nasljednika koji u cjelini ili u dijelovima nasljeđuju nekretnine, o čemu svjedoče dokumenti kada je riječ o zapadnom dijelu bloka. Istočni dio bloka imao je drukčiju

SL. 4. PRIKAZ MOGUĆNOSTI ODREĐIVANJA PERIMETRA NEKRETNINA ZABILJEŽENIH U DOKUMENTIMA OVISNO O OČUVANOM SREDNJOVIJEKOVNOM ZIDU I ARHITEKTONSKOJ PLASTICI

LIJEVO: OSJENČANI SU TLOCRTI ZGRADA KOJIH JE PERIMETAR POZNAT: KULE, DVOKATNICE I KUĆE ZA STRAŽU, A OZNAČENI POLOŽAJI OSTATKA DVORIŠTA, NOVIH I RANIJIH JUŽNIH GRADSKIH VRATA TE CRKVE SV. NIKOLE.

DESNO: DAN JE IZBOR IZ SAČUVANIH DOKUMENATA KOJI SE ODNOSI NA ZAPADNI I ISTOČNI DIO BLOKA, PRI ČEMU JE MOGUĆE UTVRDIRI PERIMETAR SAMO ZA ONA ZDANJA OSJENČANA NA LIJEVOM PRIKAZU, A TO SU – KULA, KOJA JE MIJENJALA VLASNIKE; VELIKA KUĆA ANDRIJE CEGA ZAPADNO OD KULE I DIJELOM DVORIŠTE, OD KOJEG JE OSTAO TEK MALI DIO, DOK MU JE GLAVNINA NESTALA GRADNJOM KUĆE ZA STRAŽU, A DIO MU JE VJEROJATNO POSTAO JAVNI PROSTOR PRED NOVIM JUŽNIM GRADSKIM VRATIMA; PODLOGA: ARHITEKTONSKA SNIMKA PRIZEMLJA GRADA IZ 1960. GODINE.

FIG. 4 POSSIBILITIES OF DETERMINING THE PERIMETER OF A PROPERTY IN THE DOCUMENTS DEPENDING ON THE PRESERVED MEDIEVAL WALLS AND ARCHITECTURAL ORNAMENTATION

LEFT: PLANS OF THE BUILDINGS WITH KNOWN PERIMETERS (SHADED): TOWERS, TWO-STORY BUILDINGS AND GUARD HOUSES.

THE MARKED POSITIONS OF THE REMAINING COURTYARDS, NEW AND EARLIER SOUTHERN CITY GATES AND CHURCH OF ST. NICHOLAS.

RIGHT: A SELECTION FROM THE PRESERVED DOCUMENTS RELATED TO THE WESTERN AND EASTERN PART OF THE BLOCK; IT IS POSSIBLE TO DETERMINE THE PERIMETER ONLY FOR THE SHADED BUILDINGS ON THE LEFT, NAMELY THE TOWER, WHICH CHANGED ITS OWNERS, ANDRIJA CEGA'S LARGE HOUSE WEST FROM THE TOWER AND PARTLY A COURTYARD OF WHICH A SMALL PART HAS SURVIVED. IT WAS LARGELY REMOVED WHEN THE GUARD HOUSE WAS BUILT. A PART OF IT WAS PROBABLY TRANSFORMED INTO A PUBLIC SPACE IN FRONT OF THE NEW SOUTHERN CITY GATES: ARCHITECTURAL SURVEY FROM 1960

⁴⁶ FISKOVIC, 1952.; MARASOVIC, 1994.; BABIC, 2016: 166-179; KOVAČIĆ, 1997.-1998., 2012., 2016.; BENYOVSKY LATIN, 2010.; NIKOLIĆ JAKUS, 2014.; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.a; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a

⁴⁷ RH-MK-KO-ST, arhiva

⁴⁸ BABIĆ, 1999-2000: 308, 326, 2016: 166-170; BENYOVSKY, 2005.b; RADIC, 2006: 122

⁴⁹ PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.a

DVIJE KUĆE, DIO DVORIŠTA, DRVENA KUĆA S TIJESKOM ZA MASLINE

1449. podjela dobara pokojnog Andrije Cega: sin Jakov dobiva kuću zapadno, a sin Stjepan ruševnu kuću s dijelom dvorišta uz dvorište i kulu Dragolina Domišića, kuću zapadno od te i drvenu kuću s tijeskom [AHAZU, II-c-70, sv. 1449, ff 4r-6r]

KULA CEGA/SV. NIKOLE, DVORIŠTE, KUĆA I KUHINJA

1380. Stjepan Cega, brački i hvarski biskup, predaje komuni kulu koju treba popraviti [AHAZU, *Ostavstina Lucius*, VI, ff 123-125]
1417. Nikola Cega u ime supruge Matice daje u najam Marku bojadisararu kulu s dvorištem i ruševnom kućom [HR-DAZD, OT, LXVI/29-II, ff 31v-32r]
1421. Nikola Cega, u ime supruge Matice daje u najam Marku bojadisararu kulu koja je *in maxima ruina* [Lucio, 1674: 469]

1432. Nikola Cega u ime supruge Matice daje u najam dvorište kuhinju i kulu Antoniju bacvaru, koji se nalaze uz kulu Andrije Cega sa zapada [HR-DAZD, OT, LXVI/33, f 44r]
1435. po smrti supruga Matice predaje inventar dobara *In prima la caxa con la tore* [HR-DAZD, OT, XLVI/4, ff 14v-15r]
1437. Dragolin Domišić u miraz supruge Matice prima kuću s kulom i dvorištem, koji se nalaze uz kulu Andrije Cega sa zapada [HR-DAZD, OT, XLVII/2, ff 149v-150r]
1450. Dragolin Domišić u ime supruge Matice prodaje Martinu Florijevoju kulu, kuhinju i dvorište, s mogućnošću otkupa [HR-DAZD, OT, LXVII/6, ff 30r-31r i 31v]
1455. Dragolin Domišić u ime supruge Matice prodaje kulu benediktinkama [Kovacic, 2016: 147-148]

SL. 5. POGLED NA JUŽNE GRADSKÉ ZIDINE, KOJE SLUŽE I KAO JUŽNI ZID ROMANIČKE DVOKATNICE, I KULU ČEGA / Sv. NIKOLE

FIG. 5 VIEW OF THE SOUTHERN CITY WALL THAT FUNCTION ALSO AS THE SOUTH-FACING WALL OF A ROMANESQUE TWO-STORY BUILDING AND OF THE TOWER ČEGA / CHURCH OF ST. NICHOLAS

SL. 6. SJEVERNO PROČELJE KULE S ROMANIČKIM PROZOROM I ISTOČNO PROČELJE DVOKATNICE SA ZAZIDANIM RANOGOTIČKIM OTVOROM

FIG. 6 NORTH-FACING FACADE OF THE TOWER WITH A ROMANESQUE WINDOW AND AN EAST-FACING FACADE OF THE TWO-STORY BUILDING WITH A WALLED UP EARLY GOTHIC OPENING

SL. 7. JUŽNI PORTAL PALACE CIPPIKO

FIG. 7 SOUTH-FACING PORTAL OF CIPPIKO PALACE

sudbinu, počevši od činjenice da je njegov vlasnik u drugoj polovici 14. stoljeca bio Stjepan Čega, hvarski i bracki biskup, koji nije imao potomaka. U dokumentima se navode kasniji vlasnici, među kojima su bili i komuna i građani i benediktinski samostan sv. Nikole, koji su više ili manje bili u mogućnosti održavati svoje nekretnine. Kako se kuće u sjevernom i istočnom dijelu bloka u 15. stoljeću višekratno bilježe kao ruševne, ne čudi što danas u tom dijelu bloka ne nalazimo srednjovjekovno zide i arhitektonsku plastiku. Stoga određivanje perimetra svih nekretnina koje su zabilježene u dokumentima, a nalazile su se na tom prostoru, izostaje.

PRINCIPI TRANSFORMACIJA

PRINCIPLES OF TRANSFORMATION

Dakle, s fragmentarno sačuvanim arhivskim dokumentima i fragmentarno sačuvanim zidanim srednjovjekovnim strukturama i njihovom arhitektonskom plastikom – za svaki pojedini prostor u gradu Trogiru rekonstruirati slijed vlasništva i slijed preinaka u sukcesivnim i kraticim vremenskim odsjecima nije moguće. No ono što je moguće, zahvaljujući otprije postojećoj i onoj ovdje predstavljenoj metodologiji i dobivenim rezultatima – jest ustanoviti principe transformacija. Ti principi, jasno, ovise o širim ekonomskim, društvenim i političkim promjenama, kao i osobnim stajalištima i ambicijama vlasnika, pri čemu je međuovisnost svih navedenih čimbenika neupitna.

Razvoj trgovine i obrta uvjetovao je da nekadašnja zatvorenost sklopova prema okolnim

prostorima prestaje pa se sustavno otvaraju vrata kojima prostori u prizemljima izravno komuniciraju s javnima.⁵⁰ Ti se prostori koriste kao dućani, radionice ili spremišta te se kao takvi zasebno i iznajmljuju, prodaju i nasljeđuju, katkad čak i u dijelovima (polovica, trećina itd.) ili kao dio cjeline (zajedno s katom kuće, dijelom dvorišta i kuhinjom i sl.). Ako uz dućan vlasnik posjeduje i dio dvorišta, onda otvara još jedna vrata koja omogućuju izravnu komunikaciju između tih dvaju prostora. Na taj se način umnogostučuju komunikacije između središta bloka i javnih ulica i trgova, za razliku od pretkomunalnog razdoblja kada je, radi sigurnosti, sklop imao tek jedan ulaz. Promjene u strukturi obitelji očituju se u težnji da svaka obitelj stanuje u zasebnom kucanstvu, a ne kao prije da svi pripadnici određenog roda ili pojedine njegove grane zajedno žive u sklopu.⁵¹ Stoga i dolazi do dioba prostora nekadašnjih sklopova, usitnjavanja vlasništva, ali i mogućnosti kupnje pojedinih dijelova susjednih zdanja.⁵² Zato se termin *domus* u dokumentima može tumačiti isključivo kao skup prostora koji su u jednom trenutku činili nečiji dom, dok je njegov perimetar podložan promjeni u svakoj novoj generaciji. Unatoč rečenom usitnjavanju, tijekom cijeloga ovog razdoblja ostaje težnja pripadnika patricijata da nastave živjeti u naslijeđenim zdanjima u kojima su živjeli

50 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a, 2018.b

51 JANEKOVIĆ RÖMER, 1994.; NIKOLIĆ JAKUS, 2008.

52 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2018.b

53 PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a, 2018.b

i njihovi preci. U tome smislu, promjene se događaju isključivo kada pojedini rod ili njegova grana izumru pa nekretnine ostanu bez nasljednika ili novi nasljednici, najčešće bliža rodbina, nemaju interesa za ta dobra. Takve se nekretnine potom iznajmljuju i/ili prodaju, ponajprije pripadnicima onoga imućnog sloja građana koji se izdvojio tijekom 15. stoljeća. Na taj se način društvene promjene odražavaju i u strukturi korisnika i vlasnika zdanja nekadašnjih pretkomunalnih sklopova.

Kada je riječ o političkim promjenama, najteže pitanje za Vijeće trogirске komune, još od početka 13. stoljeća, bila je organizacija obrane grada kroz privatne sklopove s kulama. Stoga krajem 13. stoljeća komuna postaje vlasnikom jednoga takvog sklopa, koji se nalazio istočno od komunalne palače, i to jamčno po izumiranju nekog patricijskog roda.⁵³ Premda je to prednost kada je riječ o organizaciji obrane, ova se odluka iskazuje kao teret kada je riječ o održavanju sklopa i kule. Komuna ih je stoga početkom 14. stoljeća ponudila franjevcima, koji su ponudu odbili, da bi, kako se dade zaključiti iz dokumenata, došlo do nekakva dogovora s benediktincima iz susjednog samostana koji su prostore koristili, ali i donekle participirali u održavanju kule.⁵⁴ Slične odluke donosile su se i o kuli koja je bila u vlasništvu već spomenutoga Stjepana Cege, hvarškog i brackog

biskupa.⁵⁵ Poradi nužnih popravka koje biskup nije uspio obaviti, kulu je 1380. godine preuzela komuna. Premda nema dokumenata koji bi to izravno posvjedočili, može se zaključiti da je s tim u vezi i odluka o položaju novih južnih gradskih vrata, tik uz kulu, kao i odluka da se kula, upravo zbog troškova održavanja, ponovno dade u privatno vlasništvo. Pošto je 1420. godine Trogir postao dijelom Mletačke Republike, nova se vlast suočava s istim problemom organizacije obrane u slučaju napada izvana, ali istovremeno i organizacijom obrane u slučaju pobune iznutra.⁵⁶ Zato zapovijeda da se privatnim kulama sruše svi dijelovi koji su viši od gradskih zidina kako ne bi poslužili kao uporište pobune. Obranu grada i izvana i iznutra temelji na novosagrađenom kaštelu na jugozapadnom uglu i ojačanome sjevernom ulazu u grad, kojima priključuje, u slučaju potrebe, i dvije kule na istoku grada: komunalnu i biskupsku, koje su obje pripadale institucijama što ih je mogla kontrolirati. Mletačkoj je vlasti, nadalje, moralo odgovarati kada je kula, koja je nekad bila u posjedu Stjepana Cege, došla u vlasništvo ženskoga benediktinskog samostana, kao još jedne ustanove čije je odluke mogla nadgledati ili ih je, po potrebi, mogla nametnuti. Kontrola nad južnim ulazom u grad bila je dodatno olakšana kada je uz tu kulu podignuta kuća za stražu, i to na mjestu nekadašnjeg dvorišta sada već izmijenjenoga pretkomunalnog sklopa. Riječ je, međutim, ponajprije o prilagodabama zatečenoj strukturi gradskoga tkiva, koja je i dalje nalagala da se, u slučaju napada, obrana uzduž gradskih zidina mora organizirati kroz privatne prostore sklopova.

SL 8. UNUTRAŠNOST RUŠEVNE ROMANESKE DVOKATNICE, POGLED PREMA ISTOKU; VIDI SE DIO ZAPADNOGA ZIDA KULE I ISTOČNI ZID DVOKATNICE KOJI SE NA NJ NASLONIO.

FIG. 8 INTERIOR OF THE DILAPIDATED ROMANESQUE TWO-STORY BUILDING, VIEW TOWARDS THE EAST. ONE CAN SEE A PART OF THE WESTERN TOWER WALL AND AN EAST-FACING WALL OF THE TWO-STORY BUILDING LEANING ON IT

SL 9. OSTATAK ROMANESKE BIFORE S RELJEFOM LJUDSKE GLAVE NA URUŠENOMU SJEVERNOM PROČELJU DVOKATNICE

FIG. 9 THE REMAINS OF THE ROMANESQUE BIPHORA WITH A RELIEF OF A HUMAN HEAD ON THE DILAPIDATED NORTH-FACING FACADE OF THE TWO-STORY BUILDING

SL 10. PORTAL PATRICIJSKE KUĆE ANDREIS

FIG. 10 PORTAL OF THE PATRICIAN HOUSE ANDREIS

SL 11. JUŽNI PORTAL PALACE CIPPIKO, DETALJ

FIG. 11 SOUTH-FACING PORTAL OF CIPPIKO PALACE, DETAIL

⁵⁴ FARLATI, 1769: 373; RAČKI, 1881: 258, 264; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a

⁵⁵ PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2014.a

⁵⁶ FISKOVIC, 1980.; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2017.a; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2018.b

Kada je riječ o osobnim ambicijama i stajalištima, one se ponajprije očituju na uličnim pročeljima, o čemu je Milan Prelog napisao: „Fasada postaje svojevrsan ekran na kojem se projiciraju raznovrsne poruke stanovnika kuće”.⁵⁷ Ovdje se navode dva usporedna primjera, poznata u literaturi kao Palaca Cippiko i Patricijska kuća Andreis⁵⁸, koje su obje tek dijelovi nekadašnjih velikih pretkomunalnih sklopova. Vlasnici – Koriolan Cippiko i Blaž Andreis – oko 1470. godine preuređivali su svoje kuće. Koriolan uposljava najbolje majstore koji su u to doba radili na katedrali – Andriju Alešija i Nikolu Firentinca, a sve u skladu sa svojim ambicijama. Tako nas je zadužio arhitektonskom plastikom koja pripada među ponajbolju plastiku rezidencijalnih zdanja 15. stoljeća (Sl. 7., 11.), zadržavajući istovremeno glavninu zatečenoga kamenog zida. Pritom konsekventno ističe grbove svoga roda. Riječ je, dakako, o uobičajenoj praksi, ali i činjenici da je zdanje tek udajom njegove majke došlo u posjed Cippikovih. Prije je pripadalo rodu Cega, a danas na pročelju nije ostalo nikakvoga znamenja toga roda. Blaž Andreis, naprotiv, odlučuje zadržati romančki portal i okolno mu zide (Sl. 10.). To je zide klesano kao ono na katedrali. Riječ je o

vecim, precizno rezanim klesancima koji se spajaju gotovo bez fuge, s pomno obradenom površinom, s rubnom trakom. Jednako je precizno klesan i portal i grb u luneti. Blaž ponosno ostavlja taj romančki dio kao svjedočanstvo da pripadnici njegova roda u kontinuitetu već stoljećima žive u tim zdanjima. Moguće je da namjerno evocira događaje iz 1242., kada se kralj Bela IV., bježeći pred Tartarima, sklonio u Trogir i, čini se, bio ugošćen upravo u ovoj kući. I u jednom i u drugom primjeru riječ je, dakako, o svijesti o ugledu i utjecaju i roda i njegovih pripadnika u onodobnom Trogiru.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Kao zaključak mogu se sasvim sažeto izložiti razlozi zbog kojih su sklopovi s dvorištem i kulom i danas jedna od glavnih odrednica oblikovanja Trogira: to su skučenost prostora na otočiću i nemogućnost radikalnijih intervencija u zgusnutom urbanom tkivu te njihova prilagodljivost novim i promijenjenim okolnostima, kako ekonomskim tako i društvenim, političkim i, naposljetku, osobnim.

⁵⁷ PRELOG, 1971: 86

⁵⁸ O Palaci Cippiko vidi: KOLENDIĆ, 1924.; FISKOVIĆ, 1959., 1969.c: 39, 1967.-1968.; ARSLAN, 1976-1977: 334-335; SCHULZ, 1978: 58, 67; FISKOVIĆ, 1980; BELAMARIĆ 1997-1998: 176; STEFANAC, 2006: 116-117, 152; BABIĆ, 2006.a, 2009.; 2016: 224-231; BUŽANČIĆ, 2012: 129-138, i ostalu u tim radovima navedenu literaturu; o Patricijskoj kući Andreis vidi: FISKOVIĆ, 1952., 1969.a, 1980; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, 2007.; BABIĆ, 2016: 245-248, i ostalu u tim radovima navedenu literaturu.

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. ANČIĆ, M. (1997.), *Ser Ciprijan Zaninovi. Rod i karijera jednog splitskog patricija druge polovice XIV. stoljeca*, „Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru”, 39: 37-80, Zadar
2. ANDREIS, M. (2002.), *Trogirski patricijat u srednjem vijeku*, „Rasprave iz hrvatske kulturne prošlosti”, 2: 5-210, Zagreb
3. ANDREIS, M. (2006.), *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, Muzej grada Trogira, Trogir
4. ANDREIS, M.; BENOVSKY, I.; PLOŠNIĆ, A. (2003.), *Socijalna topografija Trogira u 13. stoljecu*, „Povijesni prilozi”, 25: 37-92, Zagreb
5. ANDREIS, M.; BENOVSKY LATIN, I.; PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2006.), *Socijalna topografija Trogira u 14. st.*, „Povijesni prilozi”, 26 (33): 103-192, Zagreb
6. ARSLAN, W. (1976.-1977.), *L'architettura gotica civile in Dalmazia dal 1420 al 1520 circa*, „Rivista dell'Istituto nazionale d'archeologia e storia dell'arte”, n.s. 23-24: 305-366, Roma
7. BABIĆ, I. (1991.), *Trogirska barokna palaca zvana Paitunova kuća*, „Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske”, 17: 75-89, Zagreb
8. BABIĆ, I. (1999.-2000.), *Jedna prostorna intervencija Ignacija Macanovica u Trogiru*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 38: 305-338, Split
9. BABIĆ, I. (2001.), *Poceci trogirskog predgrada u Pasikama*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 39: 123-148, Split
10. BABIĆ, I. (2002.), *Trogirski knez Ilija i njegova žena Stana*, u: *Zbornik Tomislava Marasovica* [ur. BABIĆ, I.; MILOŠEVIĆ, A.; RAPANIĆ, Ž.], Muzej hrvatskih arheoloških spomenika: 376-393, Split
11. BABIĆ, I. (2006.a), *Oporuke Pelegrine, Petra i Koriolana Cipika*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 30: 29-49, Zagreb
12. BABIĆ, I. (2006.b), *Stari trogirski mostovi*, u: *Luke istočnog Jadrana. Zbornik Pomorskog muzeja Orebić* [ur. KOZLIČIĆ, M.], Zaklada „Dr. Cvito Fisković”: 155-182, Orebić
13. BABIĆ, I. (2009.), *Južni portal Velike palace Cipiko u Trogiru*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 33: 67-76, Zagreb
14. BABIĆ, I. (2012.), *Zapažanja o trogirskim crkvama Sv. Marije od trga i Sv. Martina (Sv. Barbare)*, u: *Munuscula in honorem Željko Rapanić*, [ur. JURKOVIĆ, M.; MILOŠEVIĆ, A.], Sveučilište u Zagrebu, Međunarodni istraživački centar za kasnu antiku i srednji vijek: 273-301, Zagreb i Motovun
15. BABIĆ, I. (2016.), *Trogir. Grad i spomenici*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Književni krug Split, Split
16. BARADA, M. (1948.), *Trogirski spomenici, dio I., Zapisnici pisarne općine Trogirske*, sv. I., od 21. X. 1263. do 22. V. 1273., Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium vol. 44, Zagreb
17. BARADA, M. (1950.), *Trogirski spomenici, dio I., Zapisnici pisarne općine Trogirske*, sv. II., od 31. I. 1274. do 1. IV. 1294., Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium, vol. 45, Zagreb
18. BARADA, M. (1951.), *Trogirski spomenici dio II. Zapisnici sudbenog dvora općine Trogirske*, sv. I., od 8. VIII. 1266. do 6. XII. 1299., Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium, vol. 46, Zagreb
19. BARADA, M. (1998.), *Trogirski spomenici, Zapisnici kurije grada Trogira od 1310.-1331.*, Književni krug Split, Split
20. BELAMARIĆ, J. (1997.-1998.), *Duknovičev sv. Ivan Evangelist u kapeli bl. Ivana Trogirskog*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 37: 15-181, Split
21. BENOVSKY, I. (2005.a), *Trogir u katastru Franje I.*, Hrvatski institut za povijest, Državni arhiv u Splitu, Zagreb
22. BENOVSKY, I. (2005.b), *Popis javnih zgrada u Trogiru 1789. godine*, „Povijesni prilozi”, 29: 199-200, Zagreb
23. BENOVSKY LATIN, I. (2007.), *Uloga bratovštine Sv. Duha u srednjem i ranom novom vijeku*, „Povijesni prilozi”, 32: 25-63, Zagreb
24. BENOVSKY LATIN, I. (2009.), *Srednjovjekovni Trogir – prostor i društvo*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
25. BENOVSKY LATIN, I. (2010.), *Izgradnja gradskih fortifikacija u Trogiru od 13. do 15. stoljeca*, „Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU”, 28: 17-48, Zagreb
26. BENOVSKY LATIN, I. (2012.a), *Murus versus montem: construction of the Dubrovnik fortifications around the suburbs up to the end of the thirteenth century*, „Review of Croatian history”, VIII (1): 7-36, Zagreb
27. BENOVSKY LATIN, I. (2014.), *Dubrovnik's Burgus of St Blasius in the 13th Century*, u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property* [ur. BENOVSKY LATIN, I.; PEŠORDA VARDIĆ, Z.], Hrvatski institut za povijest: 295-326, Zagreb
28. BENOVSKY LATIN, I. (2012.b), *Obrana dubrovačkog predgrada sredinom 13. stoljeca. Prilog istraživanju privatnih kula*, „Historijski zbornik”, 64 (1): 17-39, Zagreb
29. BRAJNOV BOTOIĆ, D.; VIOLIĆ, D. (2016.), *Porta Marina – južna (morska) gradska vrata s drvenim vratnicama u Trogiru*, „Prostor”, 24 (2 /52/): 228-237, Zagreb, [https://doi.org/10.31522/p.24.2\(52\).7](https://doi.org/10.31522/p.24.2(52).7)
30. BUŽANČIĆ, R. (2012.), *Nikola Ivanov Firentinac i trogirski renovatio urbis*, Književni krug Split, Split
31. FARLATI, D. (1769.), *Illyricum sacrum*, vol. IV, Apud Sebastianum Coleti: Venetis
32. FISKOVIĆ, C. (1952.), *Romaničke kuće u Splitu i Trogiru*, „Starohrvatska prosvjeta”, III (2): 129-178, Split
33. FISKOVIĆ, C. (1959.), *Alesi, Firentinac i Duknović u Trogiru*, „Bulletin Instituta za likovne umjetnosti JAZU”, VII (1): 20-43, Zagreb
34. FISKOVIĆ, C. (1967.-1968.), *Duknovičeva vrata Cipikove palace u Trogiru*, „Peristil”, 10-11: 51-57, Zagreb
35. FISKOVIĆ, C. (1969.a), *Kuća povjesnika Pavla Andreisa u Trogiru*, „Izdanje Historijskog arhiva u Splitu”, 7: 213-228, Split
36. FISKOVIĆ, C. (1969.b), *Lucičeva rodna kuća*, „Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU”, 6: 45-60, Zagreb
37. FISKOVIĆ, C. (1969.c), *Tri sibenska reljefa Nikole Firentinca*, „Peristil”, 3: 37-42, Zagreb
38. FISKOVIĆ, I. (1980.), *Gotička kultura Trogira*, „Mogućnosti”, 10-11 (27): 1036-1066, Split
39. FISKOVIĆ, I. (1989.), *Srednjovjekovna izgradnja i identitet grada Splita*, „Kulturna baština”, 14 (19): 28-50, Split
40. GRUJIĆ, N. (1986.), *Dubrovnik – Pustijerna. Istraživanja jednog dijela povijesnog tkiva grada*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 10: 7-39, Zagreb
41. HEERS, J. (1974.), *Le clan familial au Moyen-Âge. Etude sur les structures politiques et sociales des milieux urbains*, Presses Universitaires de France, Paris
42. HEYER VON ROSENFELD, C.G.F. (1995.), *Der Adel des Königreichs Dalmatien*, Golden marketing, Zagreb [pretisak izdanja iz 1873.]
43. IVEKOVIĆ, C.M. (1910.), *Dalmatiens Architektur und Plastik*, sv. II, Anton Schroll & Co., Wien
44. JANEKOVIĆ RÖMER, Z. (1994.), *Rod i grad. Dubrovačka obitelj od XIII do XV stoljeca*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Dubrovnik
45. JANEKOVIĆ RÖMER, Z. (2018.), *Zatvaranje dubrovačkog plemstva i vijeca u politickom i društvenom kontekstu 13. i 14. stoljeca*, „Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku”, 56/1: 87-116, Dubrovnik, <https://doi.org/10.21857/9XN31CRZEY>
46. JANEKOVIĆ RÖMER, Z. (2019.), *The Closing of the Nobility and Council of Dubrovnik in the Political and Social Context of the Thirteenth and Fourteenth Century*, „Dubrovnik annals”, 23: 7-36, Dubrovnik, <https://doi.org/10.21857/9XN31CRG8Y>
47. KARBIC, M.; LADIĆ, Z. (2001.), *Oporuke stanovnika grada Trogira u Arhivu HAZU*, „Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru”, 43: 161-254, Zadar

48. KLAJČ, N. (1985.), *Povijest grada Trogira*, Muzej grada Trogira, Trogir
49. KOLENDIĆ, P. (1924.), *Dokumenti o Andriji Alešiju u Trogiru*, „Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju”, II (1): 70-78, Beograd
50. KOVAČIĆ, V. (1994.), *Porta dominica i crkva sv. Dujma u Trogiru*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 34: 51-69, Split
51. KOVAČIĆ, V. (1997.-1998.), *Trogirske fortifikacije u XV. stoljeću*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 37: 109-136, Split
52. KOVAČIĆ, V. (2012.), *Samostan sv. Nikole u Trogiru – razvoj jugoistočnog dijela grada*, disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb
53. KOVAČIĆ, V. (2014.), *Riznica urbane arheologije unutar samostanskih zidina, Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru*, u: Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru, *Duhovnost i kultura u okrilju Virgines Dei*, Zbornik radova prigodom 950 obljetnice utemeljenja [ur. KOVAČIĆ, V.; MILANOVIĆ, I.], Benediktinski samostan Sv. Nikole u Trogiru: 75-86, Trogir
54. KOVAČIĆ, V. (2016.), *Turris in civitate Tragurii: Kula sv. Nikole u urbanoj topologiji Trogira*, „Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji”, 43: 127-150, Split
55. LUCIO, G. (1674.), *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Presso Stefano Curti, Venezia
56. MARASOVIĆ, T. (1994.), *Stambena kuća u Trogiru Radovanova doba*, u: *Per Raduanum. Majstor Radovan i njegovo doba* [ur. BABIĆ, I.], Muzej grada Trogira: 193-199, Trogir
57. MLAČOVIĆ, D. (2008.), *Gradani plemići. Pad i uspon rapskog plemstva*, Leykam international, Zagreb
58. NIKOLIĆ JAKUS, Z. (2008.), *Obitelj dalmatinskog plemstva od 12. do 14. stoljeća*, „Acta Histriae”, 16 (1-2): 59-88, Koper
59. NIKOLIĆ JAKUS, Z. (2014.), *Privately Owned Towers in Dalmatian Towns during the High and Central Middle Ages*, u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property* [ur. BENOVSKY LATIN, I.; PEŠORDA VARDIĆ, Z.], Hrvatski institut za povijest: 273-293, Zagreb
60. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1980.), *Planirana izgradnja na području Dubrovačke republike*, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
61. PLANIĆ-LONČARIĆ, M. (1988.-1989.), *Zajednički prostori stambenih zona srednjovjekovnog Dubrovnika*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 12-13: 65-75, Zagreb
62. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2007.), *Blok Andreis u Trogiru. Prilog poznavanju romaničke stambene arhitekture*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 31: 9-28, Zagreb
63. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2010.), *Gotička stambena arhitektura grada Trogira*, disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
64. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2013.), *Sklop kuća Stiposević u Trogiru*, „Peristil”, 56: 37-48, Zagreb, <https://doi.org/10.17685/Peristil.56.3>
65. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2014.a), *Domus conuentus sancti Nicolai / Kuće samostana svetog Nikole*, u: *Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru, Duhovnost i kultura u okrilju Virgines Dei*, Zbornik radova prigodom 950 obljetnice utemeljenja [ur. KOVAČIĆ, V.; MILANOVIĆ, I.], Benediktinski samostan Sv. Nikole u Trogiru: 161-180, Trogir
66. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2014.b), *Real Property of Wealthy Commoners: The Formation and Rise of Commoner Lineages in Trogir after 1420*, u:

Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property [ur. BENOVSKY LATIN, I.; PEŠORDA VARDIĆ, Z.], Hrvatski institut za povijest: 349-376, Zagreb

67. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2017.a), *Decline of Medieval Urban Symbols of Power: Tower Houses in Trogir, Croatia*, „RIHA Journal”, 0177, 10 August 2017
68. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2017.b), *Trogir in a Poem by Ivan Lipavac (1465)*, u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Image of the Town in the Narrative Sources: Reality and/or Fiction?* [ur. BENOVSKY LATIN, I.; PEŠORDA VARDIĆ, Z.], Hrvatski institut za povijest: 259-267, Zagreb
69. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2018.a), *Arhitektonska plastika Male palace Cippico u kontekstu novih arhivskih spoznaja*, u: *Ivan Duknović i krugovi njegove djelatnosti / Giovanni Dalmata e le opere della sua cerchia* [ur. BUŽANČIĆ, R.; FISKOVIĆ, I.], Književni krug Split: 147-170, Split
70. PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, A. (2018.b), *Policies and Regulations in the Forming of Late-Medieval Trogir (Croatia)*, u: *Building regulations and urban form, 1200-1900* [ur. SLATER, T.; PINTO, S.M.G.], Routledge: 59-86, London i New York, <https://doi.org/10.4324/978131570464-4>
71. PRELOG, M. (1963.), *Cres – gradevni razvoj jednog malog, starog grada*, „Radovi Odsjeka za povijest umjetnosti”, 4: 3-11, Zagreb
72. PRELOG, M. (1957.), *Poreč, grad i spomenici*, Savezni institut za zaštitu spomenika kulture, Beograd
73. PRELOG, M. (1971.), *Dubrovački statut i izgradnja grada (1272.-1972.)*, „Peristil”, 14-15: 81-94, Zagreb
74. RADIĆ, D. (2006.), *Trogirska luka*, u: *Luke istočnog Jadrana. Zbornik Pomorskog muzeja Orebić* [ur. KOZLIČIĆ, M.], Zaklada „Dr. Cvito Fisković”: 183-193, Orebić
75. RAČKI, F. (1881.), *Notae Joannis Lucii*, „Starine JAZU”, 13: 211-268
76. SCHULZ, A.M. (1978.), *Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance*, New York State University Press for the College Art Association of America, New York
77. STEINDORFF L. (1986.), *Stari vijek i novo doba. O formiranju komunne na istočnoj obali Jadrana*, „Starohrvatska prosvjeta”, 16: 141-152, Split
78. ŠTEFANAC, S. (2006.), *Kiparstvo Nikole Fiorentina i njegovog kruga*, Književni krug Split, Split
79. ŽELIĆ, D. (1999.), *Postanak i urbani razvoj Šibenika u srednjem vijeku*, disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb
80. ŽELIĆ, D. (2000.), *Public and Private Space in a Medieval Dalmatian Town*, „Varia Archaeologica Hungarica”, IX: 139-148, Budapest
81. ŽELIĆ, D. (2005.), *Les maisons romanes dans les villes de la Croatie méditerranéenne (l'Istrie et la Dalmatie)*, u: *L'habitation à l'époque romane. Actes du XIe colloque international d'art roman* [ur. FIZELLIÈRE-SAUGET, B.], Alliance universitaire d'Auvergne: 279-299, Clermont-Ferrand
82. ŽELIĆ, D. (2015.), *Wooden Houses in the Statutes and Urban Landscapes of Medieval Dalmatian Communes*, u: *Splitski statut iz 1312. godine: povijest i pravo: povodom 700. obljetnice*. Zbornik radova sa međunarodnoga znanstvenog skupa održanog od 24. do 25. rujna 2012. godine [ur. RADIĆ, Ž.; TROGRLIĆ, M.; MECCARELLI, M.; STEINDORFF, L.], Književni krug Split, Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu: 489-507, Split

IZVORI SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVE SOURCES

1. Arhiv HAZU, Strossmayerov trg 2, Zagreb [HAZU]
2. Državni arhiv u Zadru, Ulica Rudera Boskovića 1, Zadar [HR-DAZD]
3. Muzej grada Trogira, Gradska vrata 4, Trogir [MGT]
4. Spisi kod obitelji Petrić, Trogir [SOP]

DOKUMENTACIJSKI IZVORI

DOCUMENT SOURCES

1. Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju u Državnom arhivu u Splitu, Glagoljaska ulica 18, Split [HR-DAST-152]
2. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Konzervatorski odjel u Splitu, Porinova ulica 2, Split [HR-MK-KOST]
3. Planoteka Instituta za povijest umjetnosti, Ulica grada Vukovara 68, Zagreb [Planoteka IPU]

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

- SL 1. Mapiranje A. Plošnić Škarić, karta D. Šapina
- SL 2., 5.-6., 8.-9., 11. A. Plošnić Škarić
- SL 3. Mapiranje A. Plošnić Škarić, podloga HR-DAST-152, Commune Traù, Fig. I. No. 203
- SL 4. Mapiranje A. Plošnić Škarić, podloga Planoteka IPU
- SL 7. IVEKOVIĆ, 1910: 37
- SL 10. P. Mofardin, Fototeka IPU

SAŽETAK

SUMMARY

RESIDENTIAL COMPLEXES WITH COURTYARDS AND TOWERS IN MEDIEVAL TROGIR
RESEARCH METHODOLOGY AND PRINCIPLES OF TRANSFORMATION

Residential complexes with their courtyards and towers are still today considered the main features of the urban fabric of Trogir. They had originated, like in other European cities, before the communal institutions were formed. This period in Trogir ended at the beginning of the 13th century with the establishment of the Grand Council and other communal institutions. For this reason, these complexes are situated only in the eastern part of the city because its western suburbs developed as late as the 13th century. They consisted of private courtyards enclosed by other buildings and defended by towers and were occupied by their owners and their children with their families including servants. They were usually located on isolated sites in the city and had usually only one entrance for safety reasons. The complexes were formed through a process of privatizing public streets. As a result, the ancient grid was disrupted while the ring-shaped peripheral areas were built up with the same buildings. Similar structures can be found in the city, yet without any evidence that they had a tower. The existence of such complexes was probably not uncommon. Likewise, it wasn't entirely impossible that the towers in these complexes possibly vanished over centuries as a result of successive alterations. The complexes were mostly designed by members of the patrician families, the same ones who later established communal institutions and reserved the right to participate in the government.

The research methodology is a follow-up to a previously established widely known methodology of research into medieval urban forms. It is essentially based on the studies of all preserved buildings or their fragments and their comparison with the data from critically analyzed written and visual sources. An upgrade in methodology was achieved by a systematic and complete data collection about the spaces and structures found in the ar-

chives of the medieval Trogir commune from 13th to the end of 15th century. The data were analyzed separately in four stages. Firstly, it was necessary to establish the affiliation of persons registered as property owners to a particular family which allows tracking the real estate through several generations, and at the same time identify changes that occurred on a particular property as well as the causes that led to these changes. The following is an analysis of the property recorded in the documents, which shows a marked tendency towards ownership fragmentation regarding the premises in a block. The next step was to locate the property on a city survey from 1830 on the basis of the identification of fixed landmarks in each individual block. Fixed landmarks include public buildings, churches and monasteries, towers along the city walls and the main square, as well as reliefs with coats of arms of clans and families, preserved in situ. At the same time, one should keep in mind all known changes in the urban fabric that have occurred since the 13th century until today. Tracking the property is possible by following the genealogies of Trogir clans and families. Finally, the perimeter of the property recorded in the documents, is determined. It is only made possible by a comparative analysis of masonry structures and collected archival data. The key element is the preserved medieval wall and architectural ornamentation, with the help of archaeological research results and critically examined visual sources.

Despite the existence of fragments of the preserved archival documents and fragments of the preserved masonry medieval structures with their architectural ornamentation, it is practically impossible to restore the sequence of ownership and alterations in each individual area in the city of Trogir in successive and short time spans. However, the presented analysis and the obtained results may certainly lead to a conclusion about the transfor-

mation of residential complexes between the 13th and the 15th century. In this way, communication between the center of the block and public streets and squares is multiplied, unlike the pre-communal period when, for security reasons, the complex had only one entrance. Changes in the make-up of the family are manifest in a tendency on the part of each family to live in its own separate household and abandon communal living. Therefore, the former complexes were divided and the ownership was fragmented. Buying certain parts of neighboring structures became a viable option. Members of the patrician clans were gradually replaced over time with members of the bourgeois social classes. As a result, social changes are reflected in the make-up of the users and owners of buildings of the former pre-communal complexes. In the political context, the most difficult problem was the organization of city defense from the private complexes with towers. It was a thorny issue for the council of the Trogir commune since the beginning of the 13th century, and subsequently for the Venetian government from 1420. Only minor adjustments in the city fabric were possible. So, defense along the city walls had to be organized in private spaces of the complexes. Personal attitudes and ambitions of the owners are reflected on the facades, either by retaining the existing architectural ornamentation, or by commissioning a new one. In either case, they reflected an awareness of the reputation and influence of a family and their members in Trogir at the time.

In conclusion, the reasons why the complexes with courtyards and towers are still the main features of Trogir can be summarized in few key points: limited area on a small island, impossibility of undertaking radical interventions in a dense urban fabric and adaptability of the complexes to new and changed economic, social, political and personal circumstances.

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

Dr.sc. **ANA PLOŠNIĆ ŠKARIĆ**, viša znanstvena suradnica, bavi se razvijanjem metodologije komparacije arhivskih podataka s realnim tkivom grada, s ciljem utvrđivanja principa urbanih promjena, kao i metodologije vizualizacije dobivenih rezultata u okviru digitalne humanistike. Bila je voditeljica projekta Hrvatske zaklade za znanost, stipendistica Gladys Kriebel Delmas Foundation i Getty Foundation, i dobitnica Povelje „Radovan Ivancević” za promicanje i unapređenje povijesti umjetnosti.

ANA PLOŠNIĆ ŠKARIĆ, Ph.D., senior research associate. She is developing a methodology for comparing archive data with real urban tissue. She is also working on the methodology for visualizing the results obtained in the digital humanities. She was the project manager of the Croatian Science Foundation, a scholarship holder of the Gladys Kriebel Delmas Foundation and the Getty Foundation, and the winner of the “Radovan Ivancević” Charter for the promotion and advancement of art history.

